

arra, hogy az „elosztás módja lényegében mégiscsak attól függ, mennyit lehet elosztani, ez pedig a termelés és a társadalmi szervezet előrehaladásával együtt nyilván mégis változik, tehát az elosztási mód nyilván szintén változhat.” Ésszerűen azt lehet megkísérelni — mutatott rá Engels —, hogy „1. felfedezzék azt az elosztási módot, amellyel **elkezdik**, és 2. megtalálják azt az **áldaános irányt**, amelyben a továbbfejlődés halad.”

Engels szavainak helyességét — hogy a szocializmus nem egyszer s mindenkorra lerögzített dolog, hanem állandóan változik és halad előre — a történelem későbbi menete — benne a szocialista társadalom születésének és fejlődésének hazai és nemzetközi tapasztalatai — igazolja, s Engels útmutatásai segítenek marxista módon eligazodni a szocialista társadalom építésének bonyolult problémáiban. Engels gazdag eszmei hagyatékának nagy jelentősége abban van, hogy világosan megmutatja a születő szocialista társadalom osztály kiindulópontjait és alapvető különbségeit a megelőző kapitalista társadalomtól, ugyanakkor segít helyesen felismerni és alkotóan értelmezni a továbbfejlődés általános irányát. A tudományos szocializmus megteremtőjének, Marx méltó társának az ügye és eszméi tovább élnek a ma születő és fejlődő szocialista társadalomban.

M. Trus

Lenin a szocialista és kapitalista rendszer békés egymás mellett élésének alapelveiről

A szocialista és kapitalista államok békés egymás mellett élésének kérdését első ízben Lenin dolgozta fel tudományosan és ő ültette át a gyakorlatba.

A különböző társadalmi rendszerű államok békés egymás mellett élésével kapcsolatos kérdések feldolgozását Lenin összekapcsolta a tudományos kommunizmus elméletének továbbfejlesztésével, valamint a szocialista forradalomról szóló tanítással.

Lenin a békés egymás mellett élést objektív törvényszerűségnek tartotta, amely a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet teljes történelmi folyamata során világméretekben hatni fog. A két rendszer egymás mellett élésének sajátosságaira vonatkozó megállapítást először 1915-ben tett az „Európai Egyesült Államok jelszaváról” c., valamint 1916-ban „A proletárforradalom katonai programja” c. cikkében: „A szocializmus nem győzhet egyidejűleg **valamennyi** országban. Először egyetlen, vagy néhány országban fog győzni, a többi bizonyos ideig burzsoá, vagy a burzsoá rendig még el sem jutott ország marad.”

A továbbiakban Lenin ezt az igen fontos megállapítást sokoldalúan továbbfejlesztette és konkretizálta cikkeiben és beszédeiben annak az idő-

szaknak során, melyben a szovjet állam megszervezése és külpolitikája alapjainak kidolgozása folyt, a világon első szocialista forradalom tapasztalataink felhasználásával.

A proletárdiktatura kivívása után egy évvel, 1918 októberében Lenin a következőket mondta: „... A proletárforradalom nem azonos mértékben növekszik minden államban, mivel az egyik államban mások a politikai élet körülményei, mint a másokban, az egyikben túl gyenge a proletáriátus, a másokban erős. Ezért a proletárforradalom különböző mértékben fejlődik.”² Ezt a megállapítást még pontosabban fogalmazta meg „A proletárforradalom és a renegát Kautsky” c. művében és különös határozottsággal szolt róla az OK(b)P VII. kongresszusán a háborúról és békéről tett jelentésében: „... a történelem nem alakult olyan kedvezően, hogy a forradalom mindenütt egyidőben megérett volna.”³

V. I. Lenin, midőn meghatározta a szocialista és kapitalista rendszerek egymás mellett élésének történelmi szükségszerűségét, ennek két fázisát, ill. fokozatát különböztette meg: az **első** szakasz a proletárdiktatúrának egy országban történt kivívásától a szocialista világrendszer kialakulásáig tart, míg a **másik** szakasz a szocialista világrendszer létrejöttétől a szocializmus világméretű győzelméig.

Lenin műveinek sorában ez a gondolat a legpontosabb megfogalmazást „A nemzeti és gyarmati kérdéstről szóló tézisek tervezete” c. művében kapott, amely 1920-ban készült. Ebben a munkában a szocialista és kapitalista rendszerek egymás mellett élésének két szakaszát különbözteti meg:

— A nemzeti proletárdiktatura időszakát, amikor „az még csak egy országban létezik és nem képes meghatározó erővel hatni a világpolitikára” és

— a nemzetközi proletárdiktatura időszakát, amely már „legalább néhány fejlett országra kiterjed és így döntő befolyása lehet a világpolitikára.”⁴

A szovjet szocialista állam kialakítása során Lenin állandóan megkülönböztette és elválasztotta a béke fogalmát a szovjet köztársaság és a kapitalista államok közti békés egymás mellett élés szükségszerűségétől. Nevezetes békedekrétumában Lenin harcot hirdetett a békéért, mely a szovjetállam külpolitikájának legfőbb mozzanata.

Miközben a harcoló államoknak ajánlotta, hogy kezdjenek tárgyalásokat az igazságos, demokratikus, annexiók és felosztások nélküli béke érdekében, a bolsevik párt és a szovjet kormány — mint később Lenin az amerikai munkásokhoz írt levelében leszögezte — „az egész világ előtt felemelte a béke, a szocializmus zászlaját.”⁵

Az 1918—1919-es években készült munkáiban Lenin nem csak hogy kihangsúlyozta a béke eszméjét, hanem elmélyült, tudományos megalapozást adott a szovjet állam külpolitikájához, összekapcsolva a békés egymás mellett élés kérdését a szocialista építés feladataival.

Ezt láthattuk a Szovjetek VII. Összoroszországi Kongresszusának a nemzetközi politikáról hozott határozatában, melyet Lenin írt, és amelyet az OK(b)P Összoroszországi Konferenciája hagyott jóvá, majd a Szovjetek Kongresszusa 1919. december 5-én fogadott el egyhangúan: „Az

Oroszországi Szocialista Föderatív Szovjet Köztársaság minden néppel békében kíván élni és minden erejét a belső építésre akarja fordítani, hogy a szovjet rendszer alapján megszervezze a termelést, a közlekedést és a közigazgatást, amit az antant beavatkozása és az éhség-blokád mindeddig megakadályozott.”⁷⁶

A pillanatnyi békének a békés egymás mellett élés történelmi korszakába való átalakulásával kapcsolatban Lenin megállapította: „Minden erőnkkel meg fogjuk őrizni a továbbiakban is a békét, és semmi engedményt nem téve, semmi áldozatot nem fogunk sajnálni annak érdekében, hogy ez a béke fennmaradjon”, majd így folytatja: „Hozzáfogva a békés építő munkához, minden erőnkkel azon leszünk, hogy azt akadálytalanul folytathassuk.”⁷⁷

A szocialista és kapitalista rendszerek békés egymás mellett élésének lehetőségét vizsgálva Lenin behatóan elemezte azokat a tényezőket, amelyek objektív alapként szolgálva lehetővé teszik a békés egymás mellett élést. Ezek közül a legfontosabbnak a szocialista rendszer békére, békés egymás mellett élésre való törekvését és háború elleni harcát tartotta, de ugyanígy nagy jelentőséget tulajdonított a szocialista államok egyre növekvő gazdasági, politikai és katonai erejének, a burzsoázia, illetve a kapitalista államok egy részével fenntartott politikai, de főként gazdasági kapcsolatoknak, fontos tényezőnek tartotta továbbá a szovjet államnak a világ népeivel folytatott békés politikáját s végül az imperialisták közti ellentéteket, melyek megnehezítik, hogy erőiket agresszív célokra összpontosítsák, hogy háborúkat robbantsanak ki.

Meghatározta ugyanakkor azokat a feltételeket is, melyeknek figyelembevételre szükséges a szocialista és kapitalista államok gyümölcsöző együttműködéséhez. Ezeket a feltételeket a szocialista államok tiszteletben tartják és azok a békés egymás mellett élés politikájának szerves részévé válnak.

Az együttműködés legfontosabb feltételei közé sorolta Lenin az államok szuverénitását és területi sérthetetlenségének következetes tiszteletben tartását. Erről több ízben nyilatkozott. Különös határozottsággal fogalmazta meg a gondolatot 1922 májusában, az Összoroszági Központi Végrehajtó Bizottságnak a génuai konferencián részt vett küldöttsége jelentéséről készült határozattervezetben: „Az Összoroszági Központi Végrehajtó Bizottság küldöttsége helyesen teljesítette feladatait, amikor megvédelmezte az OSzFSzK teljes szuverénitását, — harcolt a leigázásra és a magántulajdon visszaállítására irányuló kísérletek ellen, — és szerződést kötött Németországgal.”⁷⁸

Ugyanakkor a békés egymás mellett élés fontos alapelveként tartotta valamennyi nagyobb és kisebb ország és nép szuverénitását, nemzeti függetlenségének és nemzeti érdekeinek következetes tiszteletben tartását. „Tapasztalataink alapján — mondotta Farbmannel, az Observer és a Manchester Guardian tudósítójának 1922. október 27-én adott interjújában — az a megingathatatlan meggyőződés alakult ki bennünk, hogy csak is a nemzetek érdekei iránt tanúsított legnagyobb fokú figyelem küszöböl ki a konfliktusok talaját, a kölcsönös bizalmatlanságot és a különféle

intrikákkal kapcsolatos aggodalmakat s teremti meg azt a bizalmat, — különösen a különböző nyelvet beszélő munkások és parasztok között — amely nélkül teljesen lehetetlen akár a népek közötti békés viszony, akár valamennyire is eredményes fejlődése mindannak, ami értékes a modern civilizációban.”⁹

Ezek a feltételeken kívül még fontosnak tartotta az együttműködéshez a következőket:

— a népek és államok belügyeibe való be nem avatkozást, annak elismerését, hogy minden népnek joga van az országát érintő kérdésekben önállóan dönteni;

— egymás érdekeinek az egyenjogúság alapján álló számontartását, a teljes egyenlőségnek és a kölcsönös haszonnak, mint a gazdasági és kulturális együttműködés alapjának figyelemmel kísérését;

— a megegyezések pontos megtartását, a vállalati kötelezettségekhez való hűséget.

Ezekre az elvekre kell félépíteni a különböző társadalmi rendszerű államok együttműködését; ezeket tartja a leninizmus a békés egymás mellett élés legfőbb vonásainak.

A két rendszer békés egymás mellett élésével kapcsolatos kérdések kidolgozása során Lenin többször utalt a nemzetközi együttműködés különféle formáinak jellegzetességeire és kimutatta a burzsoá államokhoz fűződő viszony különféle formáit és módszereit.

A legfontosabbnak tartotta Lenin ezek közül a politikai, a gazdasági és a kulturális területen folytatott együttműködést.

Különös jelentőséget tulajdonított a fentiek közül is a gazdasági területen kialakított együttműködésnek, vagyis a nemzetközi kereskedelem kiszélesítésének.

Lenin úgy tekintette a szovjet államnak a kapitalista világrendszerrel fenntartott gazdasági kapcsolatait, mint történelmi szükségszerűséget. Az OK(b)P KB-nak a XI. pártkongresszuson elhangzott beszámolójában Lenin sokoldalúan elemezte ezt a gondolatot: „Valamennyi kapitalista hatalomnak leghatározottabb, lényegbevágó, gyakorlati és az utóbbi években különös élénkséggel jelentkező érdekei egyértelműen követelik az Oroszországgal folytatott kereskedelem fejlesztését, rendezését és kiszélesítését. Márpedig, ha ilyen érdekek léteznek, akkor lehet vitázni, lehet leki-csinylő megjegyzéseket tenni, sőt különböző kombinációkban ellenkező véleményre is jutni — nagyon valószínű, hogy ilyen szakadásra sor kerül — végeredményben azonban az alapvető gazdasági szükségszerűség megtalálja a megvalósulás útját. Meggyőződéssel mondhatjuk, hogy a szovjet köztársaság és a kapitalista világ közti szabályos kereskedelmi kapcsolatok fejlődése feltartóztatlanul halad előre.”¹⁰

Rámutatott, hogy a különböző társadalmi rendszerű államok egymás közti viszonyának megjavításában nagy jelentősége van a kulturális és tudományos területen kialakított együttműködés fejlődésének. Szükségesnek tartotta azonban kihangsúlyozni, hogy a szovjet államnak kulturális jellegű, valamint a tudomány, a technika, a művészet területén megnyilvánuló kapcsolatainak a kiszélesítése nem jelentheti azt, hogy gyengülne

a harc a reakciós, burzsoá ideológia ellen. Többször rámutatott, a burzsoá ideológia elleni harc szükségességére. „Meg kell védenünk a forradalmi építést — hangsúlyozta — harcolnunk kell a burzsoázia ellen katonailag, de méginkább eszmei úton.”¹¹

Röviden így foglalhatjuk össze azokat az alapvető megállapításokat, melyeket Lenin a szocialista és kapitalista rendszerek békés egymás mellett élésével kapcsolatban tett.

JEGYZETEK:

1. Lenin művei (orosz nyelvű kiadás) 30. köt. — Uo. 28. köt. 99—100. old. — 3. Uo. 27. köt. 78—79. old. — 4. Uo. 44. köt. 165. old. — 5. Uo. 37. köt. 54. old. — 6. Uo. 39. köt. 413. old. — 7. Uo. 44. köt. 298, 300. old. — 8. Uo. 45. köt. 192—193. old. — 9. Uo. 45. köt. 240. old. — 10. Uo. 45. köt. 71. old. — 11. Uo. 41. köt. 400—401. old.

Fordította: SCHNEIDER MIKLÓS